

Småbørnsløftet: Alle børn skal godt fra start

Forskning viser, at forskelle i livs-chancer grundlægges i de allerførste leveår. Lad os gøre det til en fælles sag at bekæmpe den tidlige ulighed i børns læring og udvikling.

Af Henriette Christiansen, Stina Vrang Elias og Småbørnsalliancen

For de fleste børn er Danmark et godt sted at vokse op. Men trods generelt høj materiel velstand og et stærkt velfærdssamfund er det ikke lykkedes at give alle børn samme chancer for at trives, lære og udvikle sig.

Uligheden i børns livschancer er tydelig, fra de er helt små, og i et samfund som det danske kan læringsfattigdommen være mindst lige så alvorlig som materielle afsavn. Det er dyrt for samfundet at efterlade et stort mindretal uden de nødvendige forudsætninger for at skabe sig et godt liv. Men det er først og fremmest synd for børnene. De fortjener bedre.

Det er baggrunden for, at en meget bred kreds af organisationer, myndigheder, fonde, fagprofessionelle, vidensmiljøer og engagerede enkeltpersoner er gået sammen i et initiativ på området. Vi har kaldt det Småbørnsløftet, fordi vi højtideligt lover at gøre, hvad der står i vores magt for at indfri to ambitiøse mål:

- At alle småbørn har et godt børneliv, herunder udvikler de nødvendige forudsætninger – personligt, socialt og fagligt – for en god skolegang.
- At de første 1.000 dage af alle børns liv er præget af tryghed og stimulering, så de lige fra fødslen trives og får alsidige muligheder for at lære og udvikle sig.

De to målsætninger ligger i naturlig forlængelse af FN's verdensmål om, at alle børn fra de er små skal have adgang til udvikling, omsorg og læring af høj kvalitet.

Indtil nu har [mere end 25 – STATUS NÅR SENDE KRONIK] organisationer og enkeltpersoner tilkendegivet, at de bakker Småbørnsløftet op og vil arbejde aktivt for at nå de to mål. Vi opfordrer alle andre ligesindede til at slutte sig til, når der i dag bliver åbnet mulighed for at "aflægge" Småbørnsløftet.

OFTE RETTER MAN SØGELYSET mod skolen, når der skal gøres noget ved læringsuligheden. Meget tyder desværre på, at det er alt for sent. For den læring og udvikling, som skal foregå i skolen, bygger oven på et fundament af sociale, følelsesmæssige, sproglige og kognitive kompetencer, der er opbygget i barnets første seks leveår.

Eksempelvis viser en undersøgelse fra udviklingsprogrammet Fremtidens Dagtilbud, at de svageste børn, først lige inden de forlader børnehaven som 5 1/2-årige, når et sprogligt niveau, der svarer til det, de stærkeste børn havde

da de begyndte som treårige. Den samme forskel i udviklingstempo gælder børnenes socioemotionelle kompetencer.

Det betyder, at der er en gruppe børn, der allerede ved skolestart har markant dårligere forudsætninger end deres klassekammerater for at få det bedste ud af skolen – både socialt og fagligt. Undersøgelser viser desuden, at børn, der er sprogligt bagud i treårsalderen, oftere har adfærdsproblemer i 11-års alderen, og at de klarer sig dårligere end andre børn ved folkeskolens afgangsprøve. Også statistikkerne taler et tydeligt sprog: Hver sjette elev forlader grundskolen uden at bestå dansk og matematik, og blandt unge med kortuddannede forældre er det kun lidt under halvdelen, der gennemfører en ungdomsuddannelse.

Kort sagt: Forskelle i læring og livsduelighed grundlægges tidligt, og de er svære at udligne senere.

HVIS ULIGHEDEN i børns livschancer skal reduceres, er der brug for at styrke de tidlige muligheder for læring og livsduelighed – både i hjemmet, i dagtilbuddene og i civilsamfundet. Det burde vi i Danmark have særligt gode forudsætninger for. Fordi vi har en høj grad af lighed som en af velfærdssamfundets grundværdier. Fordi stort set alle børn går i dagtilbud (90 pct. af de 0-2-årige og 98 pct. af de 3-5-årige). Fordi vi har et mangfoldigt civilsamfund med aktiviteter og støttemuligheder for børn og familier. Og fordi der i de senere år er kommet et stærkere både politisk og fagligt fokus på behovet.

Den nyeste landspolitiske aftale om "Stærke dagtilbud" har således en udtrykt ambition om at få alle børn med – blandt andet ved at styrke normeringen i institutioner med mange udsatte børn. Desuden bygger aftalen på en bred og bredt accepteret forståelse af læring, som i høj grad også skal foregå via leg og i alle hverdagens små situationer. Fordi legen er børnenes helt naturlige måde at lære på. Børnene har brug for at udvikle en meget bred vifte af personlige, sociale og kognitive kompetencer herunder også fx evner som selvregulering og behovsudsættelse. Og hvis vi bliver dygtigere til det fra start, kan vi måske blive bedre til at mindske uligheden.

Desværre ser det ud til, at de mange gode tiltag dygtigt pædagogisk personale, professionelle jordemødre, sundhedsplejersker, socialrådgivere, engagerede frivillige og ansvarlige politikere gør, ikke har været nok til afgørende at mindske uligheden i børns læring og livschancer. Heller ikke på trods af kærlige forældre med de bedste intentioner for deres børns udvikling. Vi har kendt problemet i mange år – og måske troet lidt for meget på, at kombinationen af gode dagtilbud og socialpolitik ville løse det hen ad vejen.

DET ER HELDIGVIS efterhånden bredt anerkendt blandt forskere og fagprofessionelle - at den tidlige indsats for de små børn og ikke mindst i barnets første tusind dage er meget afgørende for dets videre udvikling. Også

hjerneforskning har vist, at på intet andet tidspunkt i livet er vi som mennesker så åbne for at suge til os. I de allerførste år gælder det særligt, at hjernen er en muskel, der skal stimuleres for at blive stærkere.

Mindre udbredt er erkendelsen af, at børn ikke lærer og udvikler sig "automatisk". Der skal mere til end omsorg, mad og rene bleer. Barnet har i høj grad også brug for hyppig kontakt, de rette stimuli og et afstemt samspil med en voksen. Det er det, der er med til at udvikle de følelsesmæssige kompetencer og den robusthed, der er stilladset for meget af barnets senere udvikling, trivsel og læring.

Det tidlige samspil, før barnet kan tale, har stor betydning for barnets sproglige og kognitive udvikling – og mange forældre synes, at det er skønt, let og naturligt at stimulere deres baby i hverdagen med ord, lyde, sange, lege, kærtegn og grimasser. Men desværre formår ikke alle forældre at stimulere deres børn tilstrækkeligt, og det betyder, at nogle børn bliver forsømt meget tidligt i livet. Det *kan* skyldes, at forældrene selv er udsatte på grund af sociale problemer, misbrug, sygdom e.l. Men også tilsyneladende ressourcerstærke voksne kan have det svært med forældreopgaven, eksempelvis på grund af meget fravær, fødselsdepression eller en konfliktfyldt skilsmisse.

Børn udvikler nemlig per instinkt en følelsesmæssig tilknytning til deres primære omsorgspersoner. Kvaliteten af denne tilknytning kan måles, når barnet er ét år, og angives da som enten tryk, utryk eller desorganiseret, hvilket vil sige, at barnet nærmest er bange for dem, det skal knytte sig til.

International forskning viser, at det i en almindelig børnegruppe typisk er to ud af tre børn, der har en tryk tilknytning. Hvert tredje barn har en utryk eller desorganiseret tilknytning. En utryk eller desorganiseret tilknytning øger ikke bare risikoen for psykiske lidelser, men svækker også udviklingen af fx empati, relationer til jævnaldrende samt skoleparathed og -resultater.

Det betyder, at man ikke bare kan vente, til udsatte børn kommer i dagtilbud, med at give dem en god start. En undersøgelse fra Fremtidens Dagtilbud i 2016 viser blandt andet, at de grundlæggende socioemotionelle kompetencer etableres allerede i 0-2 års-alderen – altså mens børnene dels er hjemme hos forældrene, dels i dagpleje eller vuggestue.

Kampen mod læringsuligheden *begynder* med gode og stimulerende betingelser for læring og udvikling i hjemmet. Det vil *alle* forældre gerne give deres børn, men nogle har måske brug for mere viden, vejledning og støtte for at kunne. Indsatsen fortsætter i og understøttes af velfungerende dagtilbud, hvor der er fokus på, at alle børn skal trives, lære og udvikle sig. Og i civilsamfundet står idrætsforeninger, forælderådgivninger og andre tilbud klar til også at bidrage til, at alle børn kommer godt fra start.

DERFOR HAR EN BRED KREDS af organisationer og engagerede

enkeltpersoner gennem et år arbejdet sammen i Småbørnsalliancen, der er nedsat på initiativ af Egmont Fonden og Tænk tanken DEA. Med Småbørnsløftet breder vi nu invitationen ud til alle, der deler vores formål og ambition. Filosofien er, at ingen kan løfte opgaven alene, men at alle har vigtige bidrag at lægge i puljen, og at det netop kan være i samarbejdet mellem gode kræfter på tværs af det private, det offentlige og det civile samfund, at de nye løsninger skal findes.

Denne måde at forene mange forskellige kræfter på er blandt andet – og uden sammenligning i øvrigt – inspireret af det amerikanske initiativ *The Giving Pledge*. Her forpligter en række af verdens rigeste mennesker sig til at donere over halvdelen af deres velstand til kampen mod nogle af samfundets største udfordringer – de vælger selv hvilke.

I småbørnsløftet er det ikke milliardformuer, vi bidrager med. Ideen er, at man kan byde ind med initiativer og ressourcer af mange slags: viden, netværk, ideer, arbejdskraft, frivilligt engagement eller politisk kapital – i stor eller mindre skala, nationalt eller lokalt. Det kan alt sammen bidrage til, at vi i Danmark får udviklet og investeret i nye tidlige indsatser; For vi ved fra blandt andre den amerikanske nobelprismodtager James Heckman, at jo tidligere vi investerer, jo større bliver den samfundsmæssige gevinst.

Alle, der aktivt bakker op om småbørnsløftet, erklærer således at ville:

- Tilslutte sig og arbejde for opnåelsen af de fælles mål.
- Lever et konkret bidrag til at opfylde målene.
- Bidrage til et styrket samarbejde mellem alle aktører på småbørnsområdet.
- Udnytte deres muligheder for at tale de 0-6-åriges sag i samfundsdebatten.

En lang række af deltagerne i Småbørnsalliancen er gået forrest og har allerede annonceret mere end 50 forskellige initiativer – og flere er på vej. Nogle små, andre *meget* store. Flere ligger i forlængelse af det arbejde, de allerede gør på småbørnsområdet, andre er helt nye. Mange tager afsæt i egen organisation, men der er også en del, der rækker hånden ud til nye partnere.

Et eksempel er at udvikle et online-baseret kursusprogram med nyttig viden til forældre, som kan trække på Børns Vilkår's dybe kendskab til børnenes situation og behov, der igennem mange år er opbygget via blandt andet BørneTelefonen.

Et andet er VIA University College, der blandt andet ønsker at etablere et forsknings- og udviklingscenter for virksomme metoder – blandt andet et forældretræningsprogram, der sigter mod at ændre adfærdsmønstre og bryde negative samspilsformer i familier med børn, der har udadrettet problemadfærd.

En foreløbig oversigt over alle foreslåede initiativer kan findes på småbørnsalliancen.dk.

Det er vores håb og forventning, at Småbørnsløftet vil føre til nye initiativer på i hvert fald fire områder:

- *Uddannelse, forskning og videndeling:* Indsatsen for små børns læring skal bygge på et solidt fundament af viden; derfor skal vi forske i og analysere, hvad der virker, og sørge for at sprede denne viden – ikke mindst til nutidens og fremtidens fagprofessionelle på småbørnsområdet.
- *Forsøg og projekter:* Der er også brug for at finde og afprøve nye veje til at styrke udsatte børns læring og udvikling – lokalt og også gerne i stor skala. Det kunne fx være en hel kommune, der valgte at satse systematisk og langsigtet på at udrydde læringsuligheden.
- *Kommunikation og debat:* Hvis kampen for lige livschancer skal blive en folkesag, skal vi være gode til at fortælle både præcist og begejstret om den, herunder åbent drøfte de udfordringer og dilemmaer, der følger med.
- *Netværk og nye samarbejder:* Der er brug for at forene alle gode kræfter i indsatsen for småbørns læring. Måske ligger nogle af fremtidens løsninger på grænserne og i samarbejdet mellem den offentlige sektor, private initiativer og det civile samfund.

Som nævnt må alle, der bakker Småbørnsløftet op, bidrage med de ekstra ressourcer, de kan. Der er allerede flere fonde, der arbejder på området, som har tilkendegivet, at de gerne vil medfinansiere nye, løfterige initiativer på området. Det gælder blandt andre Egmont Fonden, der over de næste to år har afsat 75 mio. kr. til Småbørnsløftet, men også TrygFonden og Lego Foundation er åbne for nye samarbejder og investeringer i småbørnsområdet.

I EN EPINIONMÅLING op til kommunalvalget I 2017 udpegede kun 5 pct. af de adspurgte "børnepasning" som det vigtigste valgtema – langt efter de andre store velfærdsområder som ældre, skoler, sundhed og socialpolitik. Også landspolitisk er området blevet flyttet mellem skiftende ministerier. Der er brug for at tage småbørnene mere alvorligt.

Med Småbørnsløftet ønsker vi at gøre kampen mod uligheden i lærings- og udviklingsmuligheder til et fælles samfundsanliggende. Det vil sige en kamp, som hele befolkningen kender og støtter, og som alle parter, der kan gøre en forskel, yder deres aktive bidrag til. Af hensyn til børnenes trivsel og udvikling. Fordi læringsuligheden er dårlig og dyr for samfundet. Og fordi vi har forpligtet os til at arbejde for FN's verdensmål, der blandt andet siger, at alle børn fra de er små skal have adgang til udvikling, omsorg og læring af høj kvalitet. Det mål burde alle kunne bakke op om – både i ord og handling. Det løfte må vi som samfund kunne give. Og holde.